

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קע"ג

במשנה התבאר שאם גרים בעיר שני אנשים ששם שווה כגון שני יוסף בן שמעון והוציא אחד מהם שטר חוב על אחד מהם, אינו יכול לגבות בו. ומשמע מהמשנה שאותם שני יוסף בן שמעון יכולים להוציא שטר חוב שכתוב בו שיוסף בן שמעון הלווה לפלוני מעות, והנתבע יהיה חייב לשלם ליוסף בן שמעון שתבע אותו, ולא יוכל לטעון שהשטר היה של היוסף בן שמעון השני והוא נפל ממנו ואתה מצאת את השטר. וממילא רואים במשנה שלא חוששים לנפילה.

אמנם בבביתא מבואר שכשם שאותם יוסף בן שמעון אינם יכולים להוציא שטר חוב זה על זה, כך אין מוציאים שטר חוב על אחרים, כי אותם האחרים יכולים לטעון שאינם חייבים לתובע, אלא ליוסף בן שמעון השני ויוסף בן שמעון הכתוב בשטר הכוונה ליוסף בן שמעון השני.

ומבאר הגמרא שנחלקו המשנה והברייתא האם אותיות דהיינו שטר חוב נקנות במסירה או לא, שלדעת התנא של המשנה אותיות נקנות במסירה, וממילא יכול אותו יוסף בן שמעון שמחזיק את השטר לטעון שאף אם השטר היה שייך ליוסף בן שמעון השני כעת שהשטר בידו והוא קנה אותו מיוסף בן שמעון השני הוא יכול לגבות ממנו.

אך לדעת התנא של הברייתא אותיות אינם נקנות במסירה, ואם השטר של יוסף בן שמעון השני, התובע אינו יכול לגבות ממנו.

אפשרות נוספת אומרת הגמרא שאף לדעת הברייתא אותיות נקנות במסירה, ולמרות זאת עדיין אינם יכולים לתבוע מכח השטר חוב, כי הנתבע יכול לומר שיוסף בן שמעון הכתוב בשטר הכוונה ליוסף בן שמעון השני, והתובע לא יוכל לומר לנתבע שאף אם היה כדבריו כיוון שהשטר בידו הוא קנה את השטר במסירה מאותו יוסף בן שמעון, כי לדעת התנא של הברייתא מה שמועילה מסירת שטר לקנות את השטר זה דווקא אם מחזיק השטר מביא ראיה שאכן השטר נמסר לו על ידי הבעל חוב, ולא שהבעל חוב רק הפקיד אצלו את השטר למשמרת וכדומה.

אך לדעת התנא של המשנה אותיות נקנות במסירה ואין צריך המחזיק להביא ראיה שהבעל חוב הקנה לו את השטר.

וכפי שמצינו שנחלקו בזה אב"י ורבא, שלדעת אב"י אף שאותיות נקנות במסירה, המקבל צריך להביא ראיה בעדים וכדומה שאכן השטר נמסר לו כדין. אך לדעת רבא אינו צריך להביא ראיה.

והוכיח אב"י כדבריו מברייתא שאומרת שאחים שמת אביהם וגרים יחד בביתו של האב, ואחד מן האחים הוציא שטר חוב של אביהם שהיה בידו וטען שחוב זה שייך לו לבדו ולא לכל האחים, כי אחיו נתנו לו את השטר והחוב הכתוב בו שייך לו, עליו להביא ראיה שאכן הם נתנו לו את שטר החוב.

והוכיח אב"י שכפי שאח צריך להביא ראיה שהאחים מסרו לו את השטר, כך כל אדם שמסרו לו שטר חוב, והוא תובע את הבעל חוב על ידי השטר, צריך להביא ראיה שאכן השטר נמסר לו.

אך דוחה הגמרא שרבא יבאר שדווקא לגבי אחים צריך האח להביא ראיה שהשטר ניתן לו, כי יותר מצוי שאחים נוטלים האחד מהשני, אבל שאר אנשים אינם צריכים להביא ראיה שהשטר נמסר להם.

ויש אומרים שאת הברייתא הזו דווקא הציג רבא כהוכחה לדבריו ואמר שמוכח מהברייתא שדווקא לגבי אחים צריך האח להביא ראיה שהשטר ניתן לו, כי יותר מצוי שאחים נוטלים האחד מהשני, אבל שאר אנשים אינם צריכים להביא ראיה שהשטר נמסר להם.

ודחה אב"י את ההוכחה ואמר שבאמת בכל מקום צריך המחזיק להביא ראיה שהשטר נמסר לו, אלא שהברייתא אמרה את הדין לגבי אחים, כדי שלא נאמר שכיון שהדרך בין האחים שנוטלים אחד מהשני, וודאי שהם היו צריכים לשמור טוב על השטר חוב, ואם בכל זאת הוא אצל אחד מהאחים כנראה שהם אכן מסרו לו את זה, ואינו צריך להביא ראיה שהם מסרו לו את השטר. ולכן אמרה הברייתא שלא אומרים כך אלא על האח להביא ראיה.

ומביאה הגמרא ברייתא נוספת שחולקת על המשנה שלנו, ואומרת ששני יוסף בן שמעון בעיר אחת כשם שמוציאים הן שטר חוב על אחרים, כך הם מוציאים זה על זה. ומבאר הגמרא במה נחלקו

המשנה והברייתא, שלדעת התנא של המשנה אדם שמבקש שיכתבו לו שטר חוב שהוא לווה מעות מחבירו, כותבים לו אפילו שאין המלווה עמו, וממילא חוששים שכאן יבוא יוסף בן שמעון אחד ויבקש שיכתבו לו שטר שהוא לווה מיוסף בן שמעון השני מעות, ואחר כך יציג את השטר כאילו יוסף בן שמעון השני לווה ממנו. ולכן אינם יכולים להוציא שטרות חוב אחד על השני.

אבל לדעת התנא של הברייתא אין כותבים שטר חוב ללווה אם אין המלווה עמו, וממילא לא יכול אחד מהם לכתוב שטר בלא שבאמת הייתה הלוואה, ולכן הם יכולים לתבוע חוב האחד מהשני.

במשנה התבאר שאם נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שניהם פרועין. ושואלת הגמרא שמשמע מהמשנה שרק אם נמצא לאותו בעל חוב כתוב ששטרו של יוסף בן שמעון פרוע הדין ששטרות שניהם פרועים והוא לא יכול לגבות מהם את החוב, והרי לפני כן אמרה המשנה שבכל מקרה אין אדם יכול לגבות מהם חוב, כי יכול הנתבע לומר לו שיוסף בן שמעון השני הוא החייב.

ותירץ רבי ירמיה שמדובר שבשטר חוב כתוב שלושה דורות וכתוב גם שם אבי אביו של הלווה וכגון יוסף בן שמעון בן יעקב, וממילא יודעים על מי מדובר וביאר רב הושעיא שבשובר לא כתבו את שם אבי אביו של הלווה אלא רק יוסף בן שמעון, ולכן הוא מועיל לשני השטרות.

ואביי תירץ שכונת המשנה שאם נמצא ללווה בין שטרותיו שכתוב שהשטר חוב שלווייתי מעות מיוסף בן שמעון פרוע, אז הדין ששטרות שניהם דינם כפרועים.

במשנה התבאר שאם הם רוצים שלא יטעו בהם יכתבו גם את שמו של אבי האב, כגון יוסף בן שמעון בן יעקב, ואם גם שמות אבי אביהם שווה, יכתבו סימן שיש בהם כגון יוסף בן שמעון הגוץ, ואם היו דומים ואחד מהם היה כהן יכתבו יוסף בן שמעון הכהן. ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שאם שניהם כהנים יכתבו דורות אחורה עד שלא יהיה שם אביהם שווה.

משנה. האומר לבנו קודם מיתתו שאחד מהשטרות חוב הנמצא בין שטרותי הוא פרוע ואיני יודע אי זהו, הדין הוא ששטרות כולן דינם כפרועים, והבן לא יכול לגבות מהם. ואם היה לאדם אחד ב' שטרות חוב שהוא חייב לאותו האב, השטר עם הסכום הגדול יותר דינו כפרוע והקטן אינו פרוע.

גמרא. אמר רבא שאדם האומר לחבירו שטר לך בידי פרוע, והיו לו ב' שטרות חוב של אותו אדם, הגדול פרוע והקטן אינו פרוע. ואם אמר לו חוב לך בידי פרוע כל השטרות חוב של אותו האדם דינם כפרועים, כי משמע מדבריו שכל החובות שלך פרועים.

ושאל רבינא את רבא שאם כך יוצא שגם באדם שאומר לחבירו שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לו, אבל אם אמר שדה שיש לי מכורה לך כל שדותי מכורים לו, והרי וודאי שאין הדין כך אלא גם אם אמר שדה שיש לי מכורה לך, רק שדה אחת מכורה לו.

והשיב לו רבא שתמיד יד בעל השטר על התחתונה, כי מהשטר לומדים את המינימום שאפשר ללמוד ממנו, ולכן במלווה שהוא מחזיק בשטר, ידו על התחתונה ואומרים שכל חובות הלווה פרועים, אבל בקונה שהוא מחזיק בשטר אומרים שידו על התחתונה ולכן קנה רק שדה אחת.

עמוד ב'

משנה. המלווה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב אלא מהלווה, ואם אמר לו על מנת שאפרע ממי שארצה יכול להיפרע מן הערב.

ורשב"ג אומר שאם יש נכסים ללווה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב אלא רק מהלווה.

וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר שאדם שערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה בעלה הנאה מנכסיו לפני שמגרשה, שמא יעשו קנוניא על נכסים של זה על ידי שהבעל יגרש את האשה, והיא תגבה את כתובתה מהערב, ואחר כך יחזיר הבעל את אשתו עם הכתובה, ונמצא שעל ידי קנוניא זו הם נטלו מהערב את הכתובה שלא כהוגן.

גמרא. מבינה הגמרא שמה שאמרה המשנה שהמלווה את חברו על ידי ערב לא יפרע מהערב הכוונה שלא יפרע מהערב כלל, ושואלת הגמרא מדוע לא יפרע מהערב הרי הערב קיבל על עצמו ערבות על החוב, וביארו רבה ורב יוסף שהסברא היא שהערב אחראי רק להעמיד את הלווה לפני המלווה, ורק אם ימות או יברח יהיה חייב הערב לשלם.

ותמה רב נחמן ואמר להם שהאופן שהם דנים זה דין פרסיים. ושואלת הגמרא שאדרבה דין הפרסיים הוא שגובים מהערב ולא מהלווה, ומבארת הגמרא שכוונת רב נחמן שרבה ורב יוסף דנים דין בלא טעם כמו הפרסיים שלא מביאים טעם לדיניהם. ואף הם לא מבארים טעם לדבריהם מדוע לא יגבה מערב.

ולכן ביאר רב נחמן שמה שאמרה המשנה לא יפרע מן הערב, הכוונה שהמלווה לא יתבע ערב **תחלה** אלא קודם יתבע את הלווה, ורק אם הלווה לא ישלם יתבע את הערב. ומביאה הגמרא ברייתא כדבריו שאומרת שהמלווה את חברו על ידי ערב לא יתבע ערב תחלה, ואם אמר המלווה בהלוואה על מנת שאפרע ממי שארצה יתבע ערב תחלה.

אמר רב הונא מקור לדין שערב משתעבד להלוואה, ממה שאמר יהודה ליעקב כשישלח עמו את בנימין למצרים, ואמר יהודה "אנכי אערבנו מידי תבקשנו".

אך דחה רב חסדא את דבריו ואמר ששעבודו של יהודה היה קבלנות ולא ערבות רגילה, שהרי נאמר בפסוק "תנה אותו על ידי ואני אשיבנו", וכלומר שיעקב נתן את יהודה לבנימין והוא לקח אותו למצרים, ובאופן שערב נוטל את המעות מהלווה ונותן ללווה, וודאי שהוא משתעבד לחוב לגמרי.

ולכן אמר רבי יצחק שהמקור לשעבוד הלווה הוא מהפסוקים במשלי "לקח בגדו כי ערב זר ובעד נכריה חבלהו" "בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך, עשה זאת אפוא בני והנצל, כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעיך". ומבארת הגמרא שכוונת הפסוק, שאם ערבת לאדם ממון התר לו פיסת יד ותך לו מעותיך, ואם חרפתו הרבה עליו ריעים כדי שימחל לך.

ואמר אמיר שהדין האם ערב משתעבד להלוואה או לא, תלוי במחלוקת ר' יהודה ור' יוסי לעיל האם אסמכתא קונה או לא, שלדעת רבי יוסי שאסמכתא קונה, אף ערב שקיבל על עצמו ערבות על הלוואתו של חברו משתעבד, אבל לדעת רבי יהודה שאסמכתא אינה קונה, אף ערב לא משתעבד.

אך תמה רב אשי על אמיר שהרי מעשים שבכל יום שאף שאנו פוסקים שאסמכתא לא קונה, אנו פוסקים שערב משתעבד. ולכן אמר רב אשי שאף לדעת רבי יהודה ערב משתעבד כי כאן אין זו אסמכתא בעלמא, אלא יש לערב הנאה מכך שהוא נאמן למלווה, ולכן הוא משעבד את עצמו לחוב.

במשנה התבאר שאם אמר המלווה לערב שהוא מלווה את המעות על מנת שיפרע ממי שארצה יכול לפרוע מהערב. ואמר רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן שאפילו באופן כזה שהמלווה אמר שהוא מלווה על מנת שיוכל לגבות מהערב תחילה, עדיין אם יש ללווה נכסים לא יפרע מן הערב.

ושואלת הגמרא שהרי בסיפא מובא הדין הזה בשם רשב"ג שאם יש נכסים ללווה לא יפרע מן הערב, ומשמע שלדעת תנא קמא אם המלווה אמר על מנת שאפרע מהערב הוא יכול לפרוע מהערב אפילו אם יש ללווה נכסים.

ועונה הגמרא שצריך לבאר את המשנה כך. שהמלווה את חברו על ידי ערב לא יפרע מן הערב תחילה, ואם אמר המלווה על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב תחילה, ובמה דברים אמורים בשאין נכסים ללווה אבל אם יש נכסים ללווה לא יפרע מן הערב תחילה.

וערב קבלן אף על פי שיש נכסים ללווה יכול המלווה להיפרע מן הקבלן, אך דעת רבן שמעון בן גמליאל שאף בערב קבלן אם יש נכסים ללווה לא יפרע מהערב.

